

Т.І. Шевчук

Старший викладач

КПІ імені Ігоря Сікорського

amirotetyana@gmail.com

РОЛЬ СТЕРЕОТИПІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Разом з активізацією процесів усесвітньої глобалізації, взаємодією та діалогом різних культур мова стає засобом міжкультурної комунікації та засобом пізнання іншомовної культури, тому у викладанні української та російської мов як іноземних актуальним став соціокультурний аспект. Для іноземних студентів, які навчаються в Україні й перебувають в умовах постійного діалогу культур, українська та російська мови є не лише засобом набуття професійної кваліфікації, а й соціалізації, інтеграції в нову культуру.

У сучасній методиці викладання мов актуалізовано соціокультурний підхід, який зорієнтований на навчання міжкультурного іншомовного спілкування в контексті культурознавчої соціологізації. Соціокультурна іншомовна освіта містить у собі лінгвістичні та екстралінгвістичні (загальнокультурні, країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні) компоненти.

Більшість дослідників розглядають соціокультурну компетентність як один із компонентів комунікативної компетентності, який є сукупністю знань про країну мови, що вивчається, національно-культурні особливості соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови, а також включає здатність тих, хто вивчає іноземну мову, користуватись такими знаннями в

процесі спілкування, враховуючи звичаї, правила поведінки, норми етикету, соціальні умови і стереотипи поведінки носіїв мови.

Студенти-іноземці українських вищих навчальних закладів, вивчаючи українську й російську мови, залучаються до української культури, з одного боку, а з іншого, під час такого навчання формується їхня міжкультурна мовна особистість.

Вивчення іноземної мови і культури та міжкультурне спілкування безпосередньо пов'язані з існуванням і використанням стереотипів. Людина, сприймаючи інформацію із навколишнього світу, розділяє її за категоріями і систематизує. При цьому вона не може сприйняти об'єктивну реальність у всій її повноті та складності і тому під час обробки інформації вдається до процесів вибіркового сприймання явищ, спрощення і некритичного узагальнення їхніх окремих ознак. Так виникають стереотипи – усталені оцінювальні та емоційно забарвлені уявлення про особливості характеру та моделі поведінки осіб, які є представниками певної соціальної чи культурної групи. Існують гетеростереотипи, які стосуються представників іншої культурної/соціальної групи, вони використовуються для того, щоб відмежуватись від цієї групи, та автостереотипи, які стосуються членів групи, яка їх створила, і використовуються, щоб підкреслити приналежність до цієї групи.

Отже, стереотипи є важливим елементом для конструювання наших уявлень про іншу культурну дійсність. У них ми узагальнюємо ті ознаки або моделі поведінки іншої соціокультурної групи, які видаються нам чужими. Розглядаючи стереотипи як фактор, який слід враховувати під час навчання студентів-іноземців української чи російської мов, зупинимось на позитивній і негативній ролі стереотипів у цих процесах.

Відомою є негативна функція стереотипів, які не лише ускладнюють міжкультурне порозуміння і співпрацю, але й можуть призвести до

міжкультурної нетерпимості і конфронтації. Звідси впливає підхід у роботі із стереотипами, який полягає у їх подоланні. Часто цей процес відбувається на заняттях з мови дещо декларативно: викладач, засуджуючи стереотипні погляди студентів і спростовуючи їх, вказує на те, що стереотипи є негативним явищем і освіченим людям слід відмовитись від них. Наслідком є те, що студенти, на словах погоджуючись з викладачем, не йдуть у подальшому на відкрите спілкування про своє сприймання іноземної культури, зберігаючи при цьому стереотипні погляди. Причина неефективності такого підходу в тому, що повністю подолати стереотипи неможливо: вони завжди присутні у сприйманні людиною навколишнього світу і зокрема іншокультурної дійсності. Тож ключ до подолання стереотипів полягає не у боротьбі проти стереотипів, а у постійній роботі з ними.

Позитивні функції стереотипів можуть сприяти формуванню соціокультурної компетентності студентів-іноземців, оскільки, виконуючи функцію для розмежування між рідним та знайомим і чужим та незнайомим, вони допомагають нам подолати невпевненість і зорієнтуватись у ситуаціях міжкультурного спілкування, зміцнюють відчуття власної ідентичності. Метою добре спланованої роботи викладача є усвідомлення студентами ролі стереотипів у вивченні іноземної культури. Воно допоможе зрозуміти істину, яка дуже важлива для успішного міжкультурного спілкування: наше сприйняття іноземної культури є можливим лише з позиції рідної культури. Усвідомивши вплив рідної культури на виникнення стереотипів, студенти-іноземці зрозуміють, що стереотипи ніколи не можуть бути абсолютно об'єктивними.

Повністю позбавитись стереотипів неможливо, але чим вищим є рівень соціокультурної компетентності, тим менш примітивними є стереотипи. Крім того, усвідомлення студентами суб'єктивності свого

погляду на іноземну культуру і впливу на процес виникнення стереотипів рідної культури допоможе їм (незважаючи на існування стереотипів) позитивно сприймати відмінності між культурами та успішно брати участь у міжкультурному спілкуванні.

Стереотипи є важливим елементом формування уявлень про іншу соціальну та культурну дійсність, їхнє коректне засвоєння є одним зі шляхів формування соціокультурної компетентності студентів-іноземців. Перспективними у даному напрямку залишаються дослідження міжкультурної мовної особистості студентів-іноземців; психолого-лінгвістичних механізмів пізнання української соціокультурної реальності через навчання української та російської мов як іноземних; розробка інноваційних методик формування соціокультурної компетентності студентів-іноземців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коломинова О.О. О формировании социокультурной компетенции у младших школьников / О.О. Коломинова // Иноземні мови. – 1997. – № 3. – С. 39-41.
2. Липшиць Л.В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення англійської мови / Л.В. Липшиць // Педагогічний альманах. – 2012. – випуск 15. – С. 178 – 182.
3. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови / М. Максимець // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2006. – Випуск 21. – С. 211-218.
4. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 3. – С. 17-24.

5. Степко М. Компетентнісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України / М. Степко // Вища освіта України. – 2009. – №1. – С. 43–45.
6. Сысоев П.В. Социокультурный компонент содержания обучения американскому варианту английского языка: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук. / П.В. Сысоев. – Тамбов, 1999. – 20 с.
7. Чернуха Н.М., Мурзіна А.В. Умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів філологів / Н.М. Чернуха, А.В. Мурзіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2009 – № 9 (172). – С. 165 – 173.
8. Формирование социокультурной компетенции средствами иностранного языка: сб. науч. ст. – Воронеж : гос. ун-т, 2003. – 221 с.